

**När det plötsligt verkar okej att göra det:
Sociala och psykologiska processer som bortrationaliserar och rättfärdigar
traditionell mobbing och nätmobbing**

Robert Thornberg

Med utgångspunkt i Banduras teorier om moral och aktörskap beskriver Robert Thornberg betydelsen av moraliskt disengagemang för att kunna förstå och motarbeta mobbing. Moraliskt disengagemang beskrivs som ”Sociala och psykologiska processer genom vilka människor kan främja sig från humana handlingar och istället börja agera inhumant, kränkande eller fruktansvärt mot andra utan att känna ånger, skuld eller självkländer”.

Fyra typer av moraliskt disengagemang. Kognitiv omstrukturering, minimera det egna aktörskapet, förvränga konsekvenserna och att lägga förklaringen på offret. Som exempel på kognitiv omstrukturering pratar han om moraliskt rättfärdigande (t ex att frysa ut någon och rättfärdigar detta med att stämningen i gruppen blir bättre), förskönande omskrivningar (t ex att hävda att en handling är ett skämt och därmed inte mobbing) och fördelaktiga jämförelser (t ex att jämföra att bara retas lite med att någon annan slåss). Den andra typen av moraliskt disengagemang, minimering av det egna aktörskapet, beskrivs som ansvarsförskjutning (att t ex hävda att man bara lyder order och därmed inte har något personligt ansvar) och ansvars diffusion, vilket betyder att ansvaret för en handling späds ut över gruppen så att ingen enskild individ upplever personligt ansvar för handlingen. Den tredje typen, förvrängning av konsekvenserna, beskrivs som att minimera, ignorera eller förvränga en handlingens negativa effekter. Slutligen beskrivs den fjärde typen av moraliskt disengagemang, att lägga förklaringen på offret, med dehumanisering och skuldbeläggning av offret. Det vill säga att man inte erkänna offrens mänskliga kvaliteter utan betrakta dem som mindre värd än andra eller att man anser att det är något offren själva gör som är orsaken till deras lidande, som att exempelvis klä sig avvikande.

Moraliskt disengagemang och skolans värld. Forskningen visar att hög grad av moraliskt disengagemang sammanhänger med aggression och brottslighet, medan låg grad av moraliskt disengagemang sammanhänger med empati, moraliska känslor och skuldkänslor när man gör något som går emot moralen. I skolans värld är graden av moraliskt disengagemang högre hos elever som mobbar andra eller hjälper till och hejar på den som mobbar. Som kontrast är graden av moraliskt disengagemang lägre hos elever som försvarar den som bli mobbad, håller sig utanför, eller som känner skuld när de blir passiva vittnen till mobbing. Han beskriver vidare att elevers tilltro till sin egen kapacitet att försvara ett offer i en mobbingssituation spelar roll för om de förblir passiva eller försvarar offret då de blir vittnen till mobbing. Hög tilltro till den egna kapaciteten hör samman med benägenhet att försvara offret, medan låg tilltro till den egna kapaciteten hör samman med att förbli passiv.

Avslutningsvis drar Robert Thornberg slutsatsen att antimobbingsarbetet behöver använda riktade insatser för att påverka förekomsten av moraliskt disengagemang, och att mer forskning behövs om grupprocesser och kollektivt moraliskt disengagemang då den befintliga forskningen i huvudsak fokuserar på individnivå.